

ULOGA RAČUNOVOĐA U SPREČAVANJU PRANJA NOVCA THE ROLE OF THE ACCOUNTANT IN PREVENTING MONEY LAUNDERING

Cvetković Dragan | Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo | dragan.cvetkovic@vspep.edu.rs
Vujičić Slađana | Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, Beograd, Srbija | sladjana.vujcic@vspep.edu.rs
Stanković Sunčica | Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, Beograd, Srbija | suncica.stankovic@vspep.edu.rs

JEL klasifikacija: M49

DOI: 10.5937/trendpos2401026C

UDK: 657.632

343.85:343.53

COBISS.SR-ID 147612425

Sažetak

Legalizacija nezakonito stečenog prihoda, pranje novca je izuzetno negativna društvena pojava, zastupljena kako u nacionalnim, tako i u međunarodnim razmerama. Uključivanjem nelegalno stečenih prihoda u legalne finansijske tokove ne samo što se podriva privredni i monetarni sistem, nego se narušava politička stabilnost i bezbednost države. Briga o pranju novca postala je jedna od glavnih preokupacija vlada i regulatornih tela finansijskog sektora širom sveta. Jedan od odgovora države na ovu negativnu pojavu jeste efikasan sistem za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Sistem koga karakteriše partnerstvo između privatnog i javnog sektora, koordinacija i saradnja između nadležnih državnih organa i svih njegovih učesnika/obveznika. Računovodstvena profesija igra važnu ulogu u finansijskom sistemu omogućavanjem transakcija koje podržavaju ekonomiju države. Računovođe su dužni da primenjuju i poštuju zakonom propisane mere i radnje koji se odnose na sprečavanje pranja novca, obezbeđujući time da se njihove usluge ne koriste u kriminalne svrhe. Cilj ovog rada je da proširi spektar saznanja o fenomenu pranja novca i ukaže na značajnu ulogu računovođa u složenom i dinamičnom procesu kao što je sprečavanje pranja novca.

Summary

Legalization of illegally obtained income, money laundering is an extremely negative social phenomenon, represented both on a national and international scale. The inclusion of illegally acquired income in legal financial flows not only undermines the economic and monetary system, but also undermines the political stability and security of the state. The concern about money laundering has become one of the main preoccupations of governments and financial sector regulatory bodies around the world. One of the state's responses to this negative phenomenon is an effective system for combating money laundering and terrorist financing. A system characterized by partnership between the private and public sectors, coordination and cooperation between competent state authorities and all its participants/obligors. The accounting profession plays an important role in the financial system by facilitating transactions that support the nation's economy. Accountants are obliged to apply and observe the measures and actions prescribed by law related to the prevention of money laundering, thereby ensuring that their services are not used for criminal purposes. The aim of this paper is to expand the spectrum of knowledge about the phenomenon of money laundering and to point out the significant role of accountants in a complex and dynamic process such as the prevention of money laundering.

Ključne reči: pranje novca, prihoda, transakcija, računovođe, sprečavanje.

Keywords: money laundering, income, transaction, accountants, prevention.

Uvod

Pitanje pranja „prljavog“ novca stečenog kriminalom nije novo. Pranje novca, kao oblik privrednog kriminala, prisutno je u nacionalnim i u međunarodnim razmerama. Reč je o kriminalnoj radnji koju odlikuje visok stepen društvene opasnosti. Pranje novca predstavlja višefazni proces koji sadrži mnogobrojne tehnike. Naime, pranje novca podrazumeva čitav niz složenih finansijskih operacija (ulaganje novca, podizanje novca, prenošenje novca posredstvom banaka i drugih finansijskih organizacija), kojima je krajnji cilj da novac stečen kriminalom postane „čist“. Drugim rečima, cilj pranja novca jeste prikrivanje nezakonitih izvora prihoda i pokušaj njihovog legalizovanja. S tim u vezi, postoji interesantna krilatica „da je san svakog perača novca da plati porez, jer put od prljavog novca do plaćanja poreza nije ni lak, ni jeftin“ [1].

Pranje novca sa korupcijom predstavlja „rak-ranu“ svake države. Posledice ove kriminalne delatnosti se teško otklanjaju jer se one odražavaju na sve sfere kako na domaće tako i međunarodne privredne delatnosti. Pojavni oblici pranja novca teško su uočljivi i prepoznatljivi, što svakako otežava blagovremeno otkrivanje i preduzimanje efikasnih mera na suzbijanju ove pošasti. Pranje novca predstavlja globalni problem savremenog društva, fenomen koji vrlo često prelazi granice jedne države. Naime, podaci UNODC ukazuju na to da se godišnje opere između 2-5 % svetskog BDP-a, odnosno između 800 milijardi i 2 biliona američkih dolara [2]. Treba naglasiti da se tačan iznos i učestalost ne može precizno utvrditi, jer mnoge kriminalne radnje nisu identifikovane niti otkrivene.

Da bi se sprečile negativne posledice veoma je bitna uloga računovođa kao i ostalih učesnika u sistemu za borbu protiv pranja. Činjenica je da računovođe u procesu pranja novca mogu odnosno treba da imaju bitnu ulogu u otkrivanju i sprečavanju pranja novca i sa njim povezanih kriminalnih delatnosti, ali se u slučaju nezakonitog postupanja, mogu pojaviti i u svojstvu izvršioca / saizvršioca ili pomagača u izvršenju pranja novca i predikatnih kriminalnih delatnosti. Udruženje sertifikovanih istražitelja prevara – ACFE (Association of Certified Fraud Examiners), je na osnovu sprovedenog istraživanja, konstatovalo da je čak 12% počinilaca kriminalnih radnji zaposleno u računovodstvenom sektoru [3]. Stoga je bitno da računovođe kao obveznici u skladu sa Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, u svom radu poštuju i primenjuju zakonom propisane mere i radnje, sprovodeći određene postupke, analize, procene rizika, radi blagovremenog otkrivanja i sprečavanja pranja novca.

U Republici Srbiji, u skladu sa Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, sistem za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma čine obveznici (banke, osiguravajuća društva, ovlašćeni menjači, računovođe, revizori, itd.), nadzorni organi, policija, tužilaštvo, sudovi i drugi nadležni organi. Nadzor nad primenom Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma vrši čitav niz organa, počev od Narodne banke Srbije, Komisije za hartije od vrednosti, Tržišne inspekcije, Poreske uprave i drugih [4], sa namerom da se uredi i oblast delatnosti računovođa, revizora i drugih obveznika, kako bi se eliminisala mogućnost zloupotrebe računovodstvenog sektora od strane kriminalaca u svrhu pranja novca.

Rešavanje problema pranja novca odnosno njegovo suzbijanje postalo je od suštinskog značaja za očuvanje integriteta globalnog finansijskog sistema. Istovremeno, ozbiljan izazov za nacionalne ekonomije širom sveta, gde računovođe igraju važnu ulogu u otkrivanju i sprečavanju ove kriminalne aktivnosti. U ovom radu ćemo analizirati postupanje računovođa kojim doprinose sprečavanju pranja novca, prezentovati njihove obaveze u skladu sa zakonskim okvirom i pružiti saznanja koja ilustruju njihovu efikasnost u ovoj ključnoj oblasti. Ovaj rad će sagledati ulogu računovodstvene profesije u očuvanju integriteta finansijskog sistema i doprineti razumevanju ključnih aspekata borbe protiv pranja novca.

Pranje novca – koncept i pravna regulativa

Termin „pranje novca“ datira iz tridesetih godina XX veka, vreme prohibicije u SAD (vreme zabrane točenja i prodaje alkoholnih pića). U tom periodu, kriminalne organizacije (*Al Capone, Bugsy Moran* i dr.) koristile su različite načine da novac pribavljen nezakonitim aktivnostima odnosno zarađen od ilegalne proizvodnje, krijumčarenja i prometa alkoholnih pića, prostitucije, iznuda i klađenja, prikriju i prikažu kao zakonito stečen prihod koji su ostvarili u lancu svojih perionica za pranje veša i automobila. Kriminalcima su perionice bile sjajan paravan za pranje novca jer je prihodu ostvarenom u njima dodavan prihod ostvaren pomenutim kriminalnim radnjama i taj zbir je prikazivan kao prihod perionica. Upravo ovo jasno i nedvosmisleno ukazuje na to da su kriminalci oduvek težili da prikriju svoj plen, odnosno da fenomen pranje novca nije pojava novijeg datuma, s tim da danas poprima nove pojavne oblike. U vezi sa ovom pojavom, novinari su koristili izraz „pranje novca“ koji je kasnije preuzela i kriminološka nauka [5]. Ono što je karakteristično za ovaj vid privrednog kriminala jeste svakako da predstavlja niz aktivnosti usmerenih na legalizaciju novca stečenog na nezakonit način kao što su: trgovina drogom, trgovina oružjem, organizovani kriminal, korupcija, finansijska prevara i ostale nezakonite aktivnosti.

Pranje novca, posmatrano sa šireg aspekta, predstavlja proces u kome se nezakonito stečeni prihodi prenose, prebacuju, transformišu, razmenjuju, ili menjaju legalnim sredstvima, radi skrivanja ili prikriivanja stvarne prirode, izvora, namene, kretanja ili vlasništva tih prihoda. Cilj procesa pranja novca jeste da sredstva pribavljena od nedozvoljenih aktivnosti ili povezana sa njima, budu prikazana kao legitimna odnosno učine kao da su zakonito stečena. Posmatrano sa užeg aspekta, pranje novca predstavlja svaku radnju kojom se sakriva ili prikrija nelegalno poreklo sredstava, tako da izgleda kao da ona potiču iz legalnih, zakonitih izvora. Bez obzira na aspekt posmatranja, svrha pranja novca je identična. Dakle, pranje novca je proces koji podrazumeva postojanje ilegalnih izvora prihoda, koji se primenom velikog broja finansijskih transakcija, prikazuju kao da potiču iz legalnih izvora [6].

Specifičnost pranja novca se pre svega ogleda u izuzetno visokom stepenu prikrivenosti, visoke „tamne brojke“, nedostupnosti podataka i dokumenata, visoke sofisticiranosti, značajnog učešća stručnih lica u vršenju krivičnog dela pranja novca, koja deo svojih poslova proglašavaju poslovnom tajnom, mada po zakonu ili drugom pravnom aktu nemaju takav termin, ili raspolažu velikim finansijskim kapitalom pa imaju snažan uticaj na kreiranje poslovnog ambijenta pre svega na privredne subjekte i druge korisnike tog kapitala i drugo. Opšte je poznata činjenica da kriminalac ili organizovana kriminalna grupa traže načine da sredstva stečena izvršenjem kriminalnih radnji, koriste tako da svojim aktivnostima ne privlače pažnju nadležnih organa. Zbog toga vrše čitav niz transakcija sa krajnjim ciljem da se „prljav novac“ prikaže kao zakonito stečeni.

U stručnoj literaturi i praksi dominira stav da se proces pranja novca u odvija u tri osnovne faze, pri čemu se u praksi one ponekad preklapaju a nekada neke od njih pak izostaju:

- Prva faza pranja novca je prekid direktne veze između sredstava i njihovih izvora odnosno nezakonitih aktivnosti kojim su pribavljena i naziva se fazom „ulaganja“. U ovoj fazi, nezakonito stečena novčana sredstva se uvode u legalne finansijske, privredne tokove. Upravo u prvoj fazi pranja novca za kriminalce, učesnike ovog procesa, postoji povećan rizik da budu otkriveni, istovremeno, i najveća mogućnost i šansa za otkrivanje kriminalnih aktivnosti i njihovih izvršilaca [7]. U ovoj fazi novac iz kriminalnih izvora nema zakonito poreklo i najpodložniji je zapleni. Dakle, u prvoj fazi procesa pranja novca postoji najveća mogućnost da nadležni organi kontrolnim mehanizmima identifikuju sumnjive transakcije putem primena listi indikatora i spreče pranje novca.

- Druga faza, nazvana fazom „raslojavanja“ ili „prikriivanja“, je najkomplikovanija i najsloženija jer se radi o brojnim i velikim finansijskim transakcijama, velikom broju bankarskih računa, učesću većeg broja lica, privrednih društava. Naime, nakon što je gotov novac na neki način ušao u legalni finansijski sistem, sledeći korak u procesu pranja novca je ova faza u kojoj se vrši raslojavanje koje se ostvaruje prebacivanjem novca sa računa na račune širom sveta. U ovoj fazi se novac transferiše u destinacije „off shore“ zone (Kajmanska ostrva, Delavere, Sejšeli) i kupuju se skupocene vrednosti, nekretnine, zlato, umetnička dela, gde su vlasnici različita lica, sve u cilju prikriivanja stvarnog porekla i vlasnika sredstava.
- Treća faza, faza „integracije“ je poslednja faza u procesu legalizacije nezakonito stečenih sredstava. Nakon ove faze „prljav“ novac odnosno novac stečen nezakonitim delatnostima se pojavljuje kao zakoniti novac odnosno koji potiče od zakonom dozvoljene delatnosti. Jedan od najčešćih metoda integracije je kupovina npr. nekretnina poput poslovnih zgrada, skladišta ili stanova. Prodaja stanova, davanje u zakup nekretnina je potpuno zakonit posao, a prihod koji se ostvaruje na ovakav način neće biti sumnjiv. Ovako prihodovana sredstva se mogu investirati u preduzeća sa finansijskim problemima koja nakon toga nastavljaju da rade, a plate i dividende većinskih akcionara i direktora predstavljaju vid zakonitih prihoda. Kada novac dospe u ovu fazu, izuzetno je teško otkriti njegovo nezakonito poreklo [8].

Ono što odlikuje koncept legalizacije nezakonito stečenih prihoda jeste da ne postoje jedinstvena pravila po kojima se ovaj process odvija, već se metode i tehnike vršenja ove kriminalne delatnosti prilagođavaju datim okolnostima odnosno radi se o izuzetno dinamičnoj društveno negativnoj pojavi. Uprkos širokoj lepezi različitih metoda, pomenute faze pranja novca u praksi se mogu pojavljivati istovremeno u toku pojedinačne transakcije, ali se isto tako mogu pojaviti i u odvojenim formama jedna po jedna. Takođe, svaki od pomenuta tri koraka u procesu pranja novca, može uključivati mnogobrojne pojedinačne transakcije.

Svaka zemlja u svetu koja je uključena u globalni finansijski sistem može da bude ugrožena pranjem novca, što znači da ovo nije problem samo zemalja sa razvijenom tržišnom ekonomijom i of šor centrima. Zbog toga se ulažu veliki naponi međunarodne zajednice da se ono spreči na globalnom nivou. U tom smislu usvojen je niz međunarodnih instrumenata (pre svega konvencija) koji su ohrabрили države da inkriminišu pranje novca i predvide pravna sredstva za konfiskaciju imovine stečene kriminalnim delatnostima.

Republika Srbija se kroz svoju pravnu regulativu bori sa pranjem novca i finansiranjem terorizma od trenutka potpisivanja međunarodnih konvencija. U zemlji se dugi niz godina kontinuirano sprovodi borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Intenzivno se prate i dešavanja na međunarodnom planu i primenjuju najbolja regulatorna rešenja.

U Republici Srbiji krivično delo pranja novca spada u grupu krivičnih dela protiv privrede a regulisano je članom 245 Krivičnog zakonika koji propisuje [9]: „Ko izvrši konverziju ili prenos imovine, sa znanjem da ta imovina potiče od kriminalne delatnosti, u nameri da se prikrije ili lažno prikaže nezakonito poreklo imovine, ili prikrije ili lažno prikaže činjenice o imovini sa znanjem da ta imovina potiče od kriminalne delatnosti, ili stekne, drži ili koristi imovinu sa znanjem, u trenutku prijema, da ta imovina potiče od kriminalne delatnosti, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom“. Dalje, ovaj član Krivičnog zakonika propisuje [9]: „Ako iznos novca ili imovine iz stava 1. ovog člana prelazi milion i petsto hiljada dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do deset godina i novčanom kaznom“. Pored ostalog pomenuti član propisuje [9]: „Ko učini delo iz st. 1. i 2. ovog člana, a mogao je i bio dužan da zna da novac ili imovina predstavljaju prihod ostvaren kriminalnom delatnošću, kazniće se zatvorom do tri godine“. Takođe, ovaj član KZ propisuje [9]: „Odgovorno lice u pravnom licu koje učini delo iz st. 1, 2. i 5. ovog člana, kazniće se kaznom propisanom za to delo, ako je znalo, odnosno moglo i bilo dužno da zna da novac ili imovina predstavljaju prihod ostvaren kriminalnom delatnošću“. „Novac i imovina iz st. 1. do 6. ovog člana oduzeće se“ [9].

Veoma je bitno istaći da je za izvršenje krivičnog dela pranje novca dovoljno da se utvrdi da imovina potiče od kriminalne delatnosti, koja predstavlja više kriminološki nego krivično-pravni pojam. Konkretno, kriminalna delatnost podrazumeva svaku protivpravnu delatnost, radnju na osnovu koje se stiče imovina. Upotreba termina „kriminalna delatnost” dozvoljava da to delo ne mora biti pojedinačno utvrđeno, a još manje je potrebno da prethodno postoji pravosnažna presuda za to delo. Za potrebe konkretnog slučaja sasvim je dovoljno da se utvrdi da je novac ili imovina pribavljena takvom delatnošću čijim vršenjem se ostvaruje biće nekog krivičnog dela [10].

Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma [4] sadrži odredbe koje se odnose na sprečavanje pranja novca i u skladu sa kojim je obrazovana Uprava za sprečavanje pranja novca kao finansijsko-obaveštajna služba Republike Srbije i propisana njena nadležnost. Ovim zakonom se propisuju radnje i mere koje se preduzimaju radi sprečavanja i otkrivanja pranja novca. Pranjem novca, u smislu ovog zakona smatra se [4]: „konverzija ili prenos imovine stečene izvršenjem krivičnog dela; prikriivanje ili netačno prikazivanje prave prirode, porekla, mesta nalaženja, kretanja, raspolaganja, vlasništva ili prava u vezi sa imovinom koja je stečena izvršenjem krivičnog dela; sticanje, držanje ili korišćenje imovine stečene izvršenjem krivičnog dela”. Takođe, pranjem novca, u smislu ovog zakona, smatraju se i aktivnosti izvršene izvan teritorije Republike Srbije [4].

Važeći, aktuelni Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, predstavlja korak napred u oblasti sprečavanja pranja novca i dalje usaglašavanje domaće zakonodavstva sa međunarodnim standardima iz ove oblasti, a pre svega sa propisima i standardima Evropske unije, u skladu sa naporima koji se čine u procesu pridruživanja ka punopravnom članstvu u Evropskoj uniji. Ovaj zakon, kao i na osnovu njega doneti podzakonski akti, u funkciji je unapređenja postojećeg sistema otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, afirmacijom pristupa zasnovanog na proceni rizika od nastanka tih pojava. Pored toga što je pranje novca regulisano Krivičnim zakonikom i Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, u Srbiji je na snazi i Evropska konvencija o pranju novca, vođenju istrage, izvršenju zaplene i konfiskaciji dobiti od kriminala koja je stupila na snagu donošenjem Zakona o potvrđivanju Konvencije Saveta Evrope o pranju, traženju, zapleni i oduzimanju prihoda stečenih kriminalom i o finansiranju terorizma. U cilju daljeg razvoja i unapređenja sistema za borbu protiv pranja novca, naša zemlja je usvojila Strategiju za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma za period 2020 –2024. godine [11].

Bez obzira što u literaturi i praksi postoji veći broj definicija pranja novca i njihove raznolikosti, naučna, stručna i praktična javnost se slaže u jednom: pranje novca predstavlja proces prikriivanja nezakonitog porekla novca ili imovine stečene kriminalom. Različiti vidovi kriminala, pre svih, krivična dela sa elementima korupcije, organizovani kriminal, trgovina narkoticima, oružjem i ljudima, razne zluopotrebe, prevare i dr., generišu nelegalnu imovinu velike vrednosti, i upravo pranje takve imovine („prljave”) može ugroziti privredu i integritet finansijskog sistema [2].

Tipologije pranja novca u sektoru računovodstva

U stručnoj literaturi različite tehnike pranja „prljavog” novca posmatraju se kao metode (vrste) odnosno kao tipologije. Navedeni pojmovi – metode i tipologije – smatraju se sinonimima, i jednostavno je nemoguće u bilo kojem trenutku precizno i tačno definisati i opisati različite metode koje se koriste za pranje novca i za finansiranje terorizma. Tipologije se razlikuju u zavisnosti od države, pre svega zbog broja različitih faktora ili karakteristika koje su jedinstvene i karakteristične za svaku državu. Pri tome se misli na ekonomiju, složenost finansijskog tržišta, razvijenost tržišta kapitala, stepen razvoja privrede, međunarodnu saradnju, AML (engl. *Anti Money Laundering*) i sl. [12].

Poznavanje i informisanje o tehnikama koje kriminalci koriste u praksi i poznavanje pojava oblika pranja novca, jesu bitan faktor za uspeh i efikasnost celokupnog sistema u suzbijanju

---

pranja novca. U suštini, cilj tipologija jeste upoznavanje svih učesnika u sistemu borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma, sa trendovima i načinima delatnosti koja se obavljaju radi pranja novca i finansiranja terorizma, kao i da im se omogući da koristeći stečena znanja i veštine blagovremeno i pravilno prepoznaju sumnjive transakcije i obrasce ponašanja i prijave ih nadležnim državnim institucijama. Ovome treba dodati da je korišćenje i alokacija resursa na najefikasniji način u borbi protiv pranja novca jedan od primarnih ciljeva tipologija [8].

Stalna pojava novih načina, pre svega sofisticiranih načina pranja novca, zahteva kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih u subjektima, učesnika sistema za borbu protiv pranja novca, kao i mera i radnji koje preduzimaju nadležni organi u otkrivanju i sprečavanju pranja novca. Ono što čini tipologiju pranja novca jedinstvenom jeste da pranju novca uvek prethodi izvršena neka kriminalna delatnost. Prema stručnoj analizi koju je izradila Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS), tipologije pranja novca se mogu diferencirati, razvrstati po različitim sektorima. Tako, razlikujemo tipologije u bankarskom sektoru, tipologije pranja novca preko menjačkih poslova, kod advokata i advokatskih ortačkih društava, sektoru računovodstva, sektoru revizije, na tržištu kapitala, sektoru osiguranja, sektoru nekretnina, itd. Ono što je bitno istaći da se tipologije pranja novca konstantno menjaju iz razloga što su perači novca veoma kreativni, te čim jedan metod bude razotkriven, oni ubrzo potom pronađu drugi metod pranja novca [13].

Računovodstvene firme (knjigovodstvo, računovodstvo, poresko savetovanje, revizija, priprema izveštaja i druge savetodavne usluge) pružaju izuzetno širok dijapazon usluga, te stoga postaju interesantne i za potencijalne perače novca. Oni od računovodstvenih firmi očekuju pouzdane finansijske i poreske savete, ali i izvršenje finansijskih transakcija, predstavljanje u finansijskim institucijama i različite oblike zastupanja [15].

Praksa nadležnih organa u suzbijanju pranja novca ukazuje na značajnu ulogu računovodstvenog sektora u otkrivanju i sprečavanju ove negativne pojave, ali istovremeno praksa je pokazala da je u pojedinim slučajevima pranja novca računovodstveni sektor bio jedna od ključnih poluga kriminalnih struktura iz razloga što je nakon učinjene kriminalne radnje bilo potrebno da se kroz knjigovodstvo i poslovne knjige napravi privid legalnosti za određene transakcije. Dosadašnje iskustvo kao najznačajnije tipologije u sektoru računovodstva ističe sledeće [16]: „Fiktivni prihodi; Prodaja proizvoda i usluga povezanim licima po cenama znatno višim od tržišnih i zaračunavanja nerealno visokih kamata; Precenjivanje ili umanjivanje neto imovine; Višestruke isplate za isti proizvod ili uslugu; Neevidentiranje poslovnih transakcija; Otpisi proizvoda; Prodaja imovine po cenama znatno nižim od tržišnih; Uvećane fakture u spoljnotrgovinskom prometu; Ulaganje gotovog novca kroz nabavke repromaterijala; Evidentiranje uplata gotovine koja nema pokriće u prodatoj robi i izvršenim uslugama; Stvaranje lažnih obaveza; Podizanje gotovine sa računa preduzeća radi lažnog otkupa poljoprivrednih proizvoda i sekundarnih sirovina”.

U nastavku rada sledi jedan primer tipologije u sektoru računovodstva, slika 1. [16]: „Osnivač of šor firmi stupa u kontakt sa vlasnicima i direktorima određenih pravnih lica kojima je potreban gotov novac u privatne svrhe (kupovina nekretnina, automobila, hartija od vrednosti i slično). Dogovaraju se da na osnovu profakture, koje će ispostaviti of šor firme, izvrše uplate na njihove račune po osnovu usluga koje neće biti izvršene. Novac sa računa of šor firmi se podiže u gotovini i umanjen za proviziju isplaćuje se vlasnicima i direktorima firmi koje su izvršile uplatu tog novca”.

Indikatori koji navode na sumnju [16]: „Nabavka usluga koje nikada nisu bile predmet poslovanja firme, bez jasnog ekonomskog opravdanja; Fakturisane usluge, za koje se ne može sa sigurnošću reći da su izvršene”.

---

se odnose na knjiženje poslovnih promena i vođenje poslovnih knjiga za račun klijenata. Osnov za redovno vođenje poslovnih knjiga jesu upravo verodostojne računovodstvene isprave koje jasno prikazuju poreklo, vrstu i sadržaj poslovne imovine na koju se odnose [8].

Upravo ove isprave vrlo često se koriste kao sredstvo za manipulaciju i prikrivanje stvarno nastalih (ili nenastalih) prihoda, rashoda, obaveza, itd. što dovodi do lažnih finansijskih izveštaja. Angažovanje računovođe značajno je za potencijalne perače upravo iz razloga što da bi se određena računovodstvena isprava proknjižila dovoljna je njena formalna ispravnost, a da li je poslovna promena stvarno i nastala nije predmet provere u momentu knjiženja i izrade poslovnih knjiga. Ovakav položaj računovođa u lancu pranja novca omogućava im da prepoznaju sumnjive aktivnosti svojih stranaka ili poslovnih saradnika svojih stranaka, koje pružaoci drugih usluga ne bi prepoznali. Suštinsko poznavanje i pristup knjigama i računima klijenata kao i poznavanje upravljačkih procesa klijenata stavljaju računovođe na veoma bitno mesto u lancu prepoznavanja, prevencije i borbe protiv pranja novca. Istorijski gledano, u slučajevima u kojima je otkriveno krivično delo pranja novca najčešće su upravo korišćene usluge računovođa, odnosno računovodstvenog sektora. Pokazalo se da su ljudi iz krimogene sredine skloniji angažovanju eksternog računovođe nego zapošljavanju računovođe u privrednim subjektima koji su pod njihovom kontrolom. Ovo za cilj ima prikrivanje radnji izvršenja krivičnog dela i davanje privida legalnih poslovnih aktivnosti. Ovakva dela naročito su bila izražena u slučajevima pranja novca kod kojih su predmet pranja bili prihodi iz poreskih krivičnih dela. Zbog svega navedenog moguće je konstatovati veću izloženost ovog sektora riziku od pranja novca kao i potrebu za pojačanom pažnjom računovodstvenih agencija o aktivnostima njihovih klijenata [8].

Odgovornost za sastavljanje finansijskih izveštaja i prezentovanje istih, osim na menadžmentu leži i na računovođama. Računovođe zaposlene u pravnim licima za koje sastavljaju finansijske izveštaje, nisu obveznici po Zakonu o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Ukoliko privredni subjekti, pravna lica i preduzetnici povere vođenje knjigovodstva i poslovnih knjiga drugim pravnim licima ili preduzetnicima, registrovanim za pružanje računovodstvenih usluga i vođenje poslovnih knjiga, na osnovu zaključenog ugovora, oni su obveznici i dužni su da preduzimaju mere i radnje u skladu sa Zakonom [16].

Specifičnost računovodstvenog sektora se ogleda i u tome što je prisutan u svim oblastima i delatnostima privrede. Kroz računovodstveni informacioni sistem svakog privrednog subjekta registruju se i obrađuju sve poslovne promene. Računovodstvo ima zadatak da evidentira te poslovne promene na osnovu verodostojnih računovodstvenih i drugih isprava kao što su ugovor, odluka, rešenje, račun, otpremnica, nalog i dr. Kao i drugi sektori i računovodstveni sektor nije imun na manipulacije. Naime, reč je o sektoru koji je osetljiv na manipulacije. Svaki pokušaj prikrivanja ili netačnog prikazivanja transakcija u finansijskim izveštajima i u poslovnim knjigama može dovesti do ozbiljnih posledica za poslovanje privrednog subjekta. Mnogobrojni pojavni oblici privrednog kriminala, poput pranja novca, korupcije, poreske utaje, zloupotrebe, prevare i drugo vrše se ili prikrivaju falsifikovanjem dokumentacije i lažnim finansijskim izveštajima. Činjenica je da je veoma teško da se proceni da li je poslovna dokumentacija, koja je računovođi dostavljena na knjiženje istinita (regularna) ili lažna, odnosno da li je na knjiženje dostavljena kompletna dokumentacija, što je i osnovni zahtev međunarodnih računovodstvenih standarda. Sve prethodno ukazuje na neophodnost uključivanja svih elemenata računovodstvenih kategorija u knjigovodstvo u cilju sprečavanja raznih vidova kriminalnih radnji (pranja novca, zloupotreba, prevara i dr).

Za potencijalne „peračke firme“ angažovanje računovodstvenog sektora je atraktivno iz razloga što svaka računovodstvena isprava ukoliko poseduje formalnu ispravnost biće proknjižena nezavisno da li su se stvarno dogodile poslovne transakcije. U suštini, sve vrste zloupotreba u računovodstvu predstavljaju rizik objektivnog finansijskog izveštavanja. U računovodstvu privrednog subjekta postoji mogućnost da se izvrše knjiženja falsifikovane dokumentacije (npr. lažnih prihoda, lažnih rashoda, lažne imovine, lažnih obaveza, prikrivanje obaveza i troškova i dr.) što za posledice ima generisanje lažnih finansijskih izveštaja. Sve ove kriminalne radnje mogu prethoditi pranju novca što može imati štetne posledice po celokupni društveno ekonomski sistem države [16].

U Republici Srbiji u skladu sa Zakonom [4], pravna lica (preduzeća) i preduzetnici (agencije) koja pružaju računovodstvene usluge definisani su kao obveznici i deo su sistema za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Ovaj sistem je ustrojen u skladu sa međunarodnim standardima koji su sastavni deo Četrdeset preporuka Radne grupe za finansijsku akciju (Financial Action Task Force - FATF) - međudržavnog tela koje postavlja standarde u oblasti borbe protiv pranja novca, finansiranja terorizma i širenja oružja za masovno uništenje. Sistem čine obveznici [4]: finansijske i određene nefinansijske institucije, nadzorni organi koji kontrolišu primenu tog zakona od strane obveznika, kao i organi koji se bave istragama i krivičnim gonjenjem učinilaca krivičnih dela pranja novca i finansiranja terorizma. Bitni učesnici u sistemu su i nevladine organizacije, samoregulatorna tela i udruženja obveznika i naučno-obrazovne institucije.

Pored računovodstvenog sektora, obveznici u smislu Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma su i [4]: banke; ovlašćeni menjači i privredni subjekti koji menjačke poslove obavljaju na osnovu posebnog zakona kojim se uređuje njihova delatnost; društva za upravljanje investicionim fondovima; društvo za reviziju i samostalni revizor i dr. [4].

Obaveza preduzeća i agencija koja su registrovana za pružanje računovodstvenih usluga, shodno Zakonu [4], jeste da preduzimaju određene radnje i mere za sprečavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorizma, pre, u toku i nakon vršenja transakcije ili uspostavljanja poslovnog odnosa, i to [4]: „1) poznavanje stranke i praćenje njenog poslovanja (u daljem tekstu: poznavanje i praćenje stranke); 2) dostavljanje informacija, podataka i dokumentacije Upravi; 3) određivanje lica zaduženog za izvršavanje obaveza iz ovog zakona (u daljem tekstu: ovlašćeno lice) i njegovog zamenika, kao i obezbeđivanje uslova za njihov rad; 4) redovno stručno obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih; 5) obezbeđivanje redovne unutrašnje kontrole izvršavanja obaveza iz ovog zakona, kao i interne revizije ako je to u skladu sa obimom i prirodom poslovanja obveznika;

6) izradu spiska pokazatelja (indikatora) za prepoznavanje lica i transakcija za koje postoje osnovi sumnje da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma; 7) vođenje evidencija, zaštitu i čuvanje podataka iz tih evidencija; 8) sprovođenje mera iz ovog zakona u poslovnim jedinicama i podređenim društvima pravnog lica u većinskom vlasništvu obveznika u zemlji i stranim državama; 9) izvršavanje drugih radnji i mera na osnovu ovog zakona “[4].

Takođe, obveznik je dužan da sačini odgovarajuća unutrašnja akta kojima će radi efikasnog upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma obuhvatiti radnje i mere definisane u ovom članu. Unutrašnja akta moraju biti srazmerna prirodi i veličini obveznika i moraju biti odobrena od strane najvišeg rukovodstva [4].

Treba naglasiti bitnu obavezu zasnovanu na Zakonu, a to je prijavljivanje sumnjivih transakcija Upravi za sprečavanje pranja novca. Pri tome je naročito važno napomenuti da prilikom prijavljivanja sumnjivih transakcija koje računovođa spozna, sama prijava predstavlja službenu tajnu, što podrazumeva da je prepiska između računovođe kao obveznika izveštavanja i Uprave strogo poverljiva. Računovođe su dužne da bez odlaganja obaveste Upravu kada klijent traži savet u vezi sa pranjem novca, a dužne su i da klijentu postave ključna pitanja o svrsi transakcije, poreklu i nameni novca. Od računovođe se očekuje da upozna pravu prirodu svojih klijenata, njihovo poslovanje i izvršene finansijske transakcije, razlog za njihovo izvršenje, okolnosti pod kojima se izvršavaju, kao i periodično ažuriranje podataka o klijentu kako bi isti bili što pouzdaniji i detaljniji. Drugim rečima, potrebno je da računovođe konstantno budu na oprezu kako bi mogle da primete sumnjive transakcije i događaje koji se mogu klasifikovati kao transakcije pranja novca [15], [12]. Iskustva Uprave pokazuju da je računovodstveni sektor bio jedna od osnovnih i ključnih poluga kriminalnih struktura u pojedinačnim slučajevima pranja novca. Razlog za to jeste taj što je nakon učinjene kriminalne radnje bilo neophodno da se kroz knjigovodstvo napravi privid legalnosti za određene transakcije [14].

U daljem tekstu prikazana je statistika dostavljenih obaveštenja o sumnjivim transakcijama računovodstvene struke za period 2009 - 2019. Naime, tabela pokazuje udeo dostavljenih obaveštenja o sumnjivim transakcijama od strane računovođa u ukupnom broju dostavljenih obaveštenja o sumnjivim transakcijama svih poreskih obveznika 18 posmatranih zemalja [20].

Tabela 1. Udeo prijava sumnjivih transakcija od strane računovođa u ukupnom broju prijava sumnje na pranje novca za period 2009.-2019. [20].

DRŽAVA	Udeo prijava sumnjivih transakcija u %										
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ANDORA	0	0	0,2	0	0	0	1,7	0	0	0,8	0,7
AUSTRIJA	0,4	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,3
BERMUDA	0	0	0	0	0	0	0,3	0	0	0,3	-
CRNA GORA	0	0	0	0	0	0	1	0	-	-	-
VELIKA BRITANIJA	-	-	-	2,1	1,7	1,4	1,2	1	1,1	1	0,9
ESTONIJA	0	0	0	0	0	0	0	0	0,2	0,1	0,2
FIDŽI	0	0,2	0,3	0,2	0,4	0,3	0	0	0	0	0
FRANCUSKA	0,3	0,5	0,6	0,6	0,7	0,6	0,7	0,7	0,7	0,6	0,5
HRVATSKA	0	0	0,2	0,2	0,7	0,2	0,1	0,3	0	1,3	0
HONG KONG	0,1	0,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ITALIJA	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	1,8	1,3	0,4	0,3	0,3
LUKSEMBURG	2,2	0,9	1,2	1	2	1,8	0,9	0,3	0,1	0,1	0,2
MAĐARSKA	0,1	0	0	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2	0,1	-	-
HOLANDIJA	0,3	0,6	0,3	0,4	0,9	1	1,1	0,5	0,6	0,5	0,5
NEMAČKA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SEVERNA MAKEDONIJA	0	0	0	0	0	0,7	0	0,4	-	-	-
SRBIJA	0	0	0	0	0	0	0,1	0,1	0	0,3	0,3
TURSKA	0	0	0	0	0	0	0	0	-	-	-

*Broj sumnjivih transakcija za period 2009.-2016. prikazan je ukupno za računovođe i poreske savetnike, a za period 2017.-2019. samo za računovođe.

Iz datog poređenja broja sumnjivih transakcija prijavljenih od strane računovođa, u odnosu na ukupan broj prijavljenih sumnjivih transakcija svih poreskih obveznika, proizilazi vrlo jasna i očigledna velika nesrazmera. Petrović i Cindori [20], konstatuju da razlog za mali broj prijava sumnjivih transakcija od strane računovođa, potencijalno proizilazi iz nepostojanja jasnih uslova za obavljanje računovodstvene profesije i svesti o pretnjama pranja novca i finansiranja terorizma, nedovoljne edukacije o značaju borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma, itd. [20].

Zaključak

U izvršavanju poslova od računovođa se očekuje tačnost, ažurnost, sistematičnost i odgovornost. Kontinuirana edukacija računovođa predstavlja preduslov za uspešno bavljenje računovodstvenom profesijom. Kako pranje novca uključuje proces da se nezakonito stečena sredstva čine legitimnim prikrivanjem njihovog pravog porekla[] Permanentna obuka računovođa o posledicama i opasnostima od pranja novca i sa njim povezanim kriminalnim delatnostima, predstavlja bitnu komponentu prevencije. S obzirom da rade sa finansijskim podacima, računovođe treba da budu obučeni da pre svega prepoznaju znakove moguće kriminalne radnje i da znaju kako postupiti u takvim situacijama. Cilj je podizanje svesti zaposlenih o značaju borbe protiv pranja novca i negativnim posledicama koje izaziva pranje novca.

U današnjem izuzetno složenom poslovnom okruženju sa puno izazova, sprečavanje pranja novca predstavlja imperativ za očuvanje integriteta privrednog i finansijskog sistema. Ovaj rad je analizirao ključnu ulogu računovođa u procesu sprečavanja pranja novca, analizirajući njihove obaveze, zakonske okvire i stvarne efekte njihovog rada. Iz izlaganja u ovom radu jasno proizlazi da računovođe imaju bitnu ulogu u identifikaciji i prijavi sumnjivih transakcija, čime doprinose sprečavanju pranja novca i finansijskih nepravilnosti. Njihova stručnost i odgovornost predstavljaju temelj za očuvanje finansijske stabilnosti i integriteta sistema.

Dakle, problemu pranja novca treba prići kao složenom fenomenu, koji ugrožava ekonomske, političke, pravne, kulturne i druge vrednosti društva. Veoma je važno za računovođe i ostale obveznike da sprovedu aktivnosti i mere u skladu sa Zakonom o spečavanju pranja novca i finansiranja terorizma i da blagovremeno obaveštavaju Upravu za sprečavanje pranja novca. Takođe, u cilju otkrivanja i sprečavanja pranja novca potrebna je kvalitetna i intenzivna saradnja svih subjekata koji su zaduženi za sprovođenje Zakona kao i pridržavanje zakonske regulative koja je od suštinskog značaja za efikasno delovanje sistema za sprečavanje pranja novca.

Bibliografija

- [1] Matijašević, J. (2010). Money laundering, the current form of organized crime: Events, methods and consequences. *Pravo - teorija i praksa*, 27(5-6), 118-131.
- [2] Praktikum za polaganje stručnog ispita za obavljanje poslova ovlašćenog lica, <http://www.apml.gov.rs/tipologije>
- [3] ACFE Occupational Fraud (2022). A Report to the Nations, Association of Certified Fraud Examiners. www.ACFE.com. Accessed on May 5.
- [4] Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma ("Sl. glasnik RS", br. 113/2017, 91/2019 i 153/2020)
- [5] Bošković, G., Cvetković, D. (2012). Implikacije pranja novca u savremenom društvu. *Kultura polisa, Kultura – Polis Novi Sad, Kriminalističko - policijska akademija, Beograd, posebno izdanje 2*, str. 543-559.
- [6] Cvetković, D., Paunović, J., i Knežević, S. (2021). Teorijsko - praktični aspekti pranja novca, Zbornik radova naučnog skupa „Računovodstvo i revizija u teoriji i praksi“, Banja Luka College, Banja Luka, str. 99-121.
- [7] Schneider, F. (2008). Money laundering and financial means of organised crime: some preliminary empirical findings. *Global Business and Economics Review - Vol. 10, No.3*, pp. 309-330.
- [8] Savić, M., et al., (2011). Priručnik za primenu zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma – za računovođe <http://www.apml.gov.rs/strucni-tekstovi-i-brosure>
- [9] Krivični zakonik Republike Srbije („Službeni glasnik RS“, br. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09111/09, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019)
- [10] Stojanović, Z., et al., (2017) Priručnik za suzbijanje privrednog kriminaliteta i korupcije, Organizacija za evrpsku bezbednost i saradnju (OEBS) u Srbiji, Beograd, www.osce.org
- [11] Strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma, <http://www.apml.gov.rs/latinica/strategija-za-borbu-protiv-pranja-novaca-i-finansiranja-terorizma>
- [12] Milutinović, S., (2015). Savremeni trendovi u harmonizaciji finansijskog izveštavanja doktorska disertacija Ekonomski fakultet u Subotici Univerzitet u Novom Sadu.
- [13] Lukić, T., (2009). Pranje novca i finansiranje terorizma – na nivou Evropske unije. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, vol. 43, br. 3, str. 211.
- [14] Srbijanović, R., et al., (2011). Tipologije pranja novca u Republici Srbiji, Beograd: Misija OEBS u Srbiji : Ministarstvo finansija, Uprava za sprečavanje
- [15] Milošević, M., (2012). Obaveza računovođa u vezi sa sprečavanjem pranja novca i finansiranjem terorizma, *Računovodstvo*, vol. 56, br. 7–8, str. 34.
- [16] Tipologije pranja novca, u Republici Srbiji, <http://www.apml.gov.rs/latinica/tipologije>
- [17] Novićević B. (2016), Profesionalni računovođa-kvalitet finansijskog izveštavanja na izvoru, Beograd: SRRS, *Računovodstvo* br. 1: 39-54
- [18] Magill, H., Previtts, G. (1991): CPA Professional Responsibilities: An Introduction, South-Western Publishing, Cincinnati, p. 4.
- [19] Petković, Đ., Hajnrih, J. (2015): Računovodstvena podrška Going Concern strategiji poslovanja u uslovima rastuće globalizacije, XX Internacionalni naučni skup SM 2015 „Strategijski menadžment i sistemi podrške odlučivanju u strategijskom menadžmentu“, Ekonomski fakultet u Subotici, 21.05.2015. godine, Subotica – Palić, str. 139.
- [20] Petrović, T., Cindor, S. Procjena rizika od pranja novca u okviru računovodstvene profesije, EMAN 2021 Conference Proceedings The 5th Conference on Economics and Management, DOI: <https://doi.org/10.31410/EMAN.2021.453>
- [21] Jeremić N., Jakovljević N. (2023) Uloga internih revizora u sprečavanju nastanka finansijskih prevara u Republici Srbiji, *Trendovi u poslovanju*, vol. 11, br. 2, str. 63-72

Datum prijema rada:21.09.2023.

Datum prihvatanja rada:26.11.2023.